

SOCIALISTISCHE PARTIJ

Ontstaan uit de onafhankelijke socialistische vakbond, het Nationaal Arbeids-Secretariaat (NAS), kan de **Socialistische Partij** (SP) worden beschouwd als de partij die in de jaren 1918-1925 de libertair-socialistische en syndicalistische stromingen op parlementair vlak probeerde te vertegenwoordigen.

Op 7 februari 1918 stuurden Bernard Lansink en Harm Kolthek, respectievelijk de toenmalige voorzitter en de oud-secretaris van het NAS, een circulaire naar verschillende vooraanstaande vrije socialisten en leden van het NAS waarin zij hen opriepen een nieuwe partij op te richten. Reeds drie dagen later, op 10 februari 1918, vond de oprichting van de SP plaats in het kantoor van de Federatieve Bond van Gemeentewerkslieden. De dertien oprichters waren allen afkomstig uit het NAS. Deze onafhankelijke revolutionaire vakcentrale was sterk geworteld in de oude, antiparlementaire beweging rondom Ferdinand Domela Nieuwenhuis. Onder leiding van Kolthek was het NAS van een zeltogende, slecht georganiseerde vakbond in de vroege jaren tien gereorganiseerd tot een wat sterker gecentraliseerde en meer slagvaardige vakbond. Kolthek beschouwde 'het individualistische gedonderjaag in de arbeidersbeweging' en de afkeer van parlementaire actie als funest voor de libertair-socialisten. Het toegenomen belang van het parlement in de sociale wetgeving, de invoering van het algemeen kiesrecht en ook de door antiparlementairen gevreesde stemplicht maakten de oprichting van een libertair-socialistische partij noodzakelijk volgens Kolthek. In de oprichtingsverklaring stelde de SP dat de andere socialistische partijen geen alternatief konden vormen: de SDAP was te sterk 'verburgerlijkt', de **Sociaal-Democratische Partij** (SDP) (vanaf 1919 **Communistische Partij Holland** (CPH)) werd als te dogmatisch en te weinig vrijheidslievend beschouwd. Daarentegen waren de bestaande anarchistische en vrije socialistische groepen, volgens de SP, te chaotisch in hun organisatie, te negatief in hun propaganda en te vaag in hun doelen.

Op 4 maart 1918 vond de eerste algemene vergadering plaats, waarin de SP een beginselprogramma en een verkiezingsprogramma aannam. Willem Havers, prominent lid van de vrijdenkersvereniging De Dageraad, werd tot voorzitter van het SP-bestuur gekozen, terwijl Kolthek het secretariaat op zich nam. Voorts besloot de vergadering om onder aanvoering van Kolthek deel te nemen aan de verkiezingen voor de Tweede Kamer. Met het oog op de verkiezingen verscheen vanaf april 1918 het weekblad *Recht voor Allen*. Met de titel van het blad plaatste de SP zichzelf expliciet in de traditie van de oude beweging van Domela Nieuwenhuis. Critici - waaronder veel anarchisten - beschouwden de SP echter slechts als vehikel voor de 'streberige' Kolthek om een Kamerzetel te bemachtigen.

De Tweede-Kamerverkiezingen op 3 juli 1918 hielpen de SP inderdaad aan een zetel. De partij behaalde 8951 stemmen (0.67%), waarmee ze nipt over de kiesdrempel heenstapte. De voornaamste zwaartepunten had de partij in Noord-Holland (vooral in Amsterdam) en Overijssel.

In de Tweede Kamer sloot Kolthek zich aan bij de Revolutionaire Kamerclub, waarin ook de afgevaardigden van de SDP / CPH en de **Bond van Christen-Socialisten** plaats hadden. De samenwerking verliep echter moeizaam, wat voor Kolthek reden was om steeds meer afstand tot zijn fractiegenoten te bewaren.

Met de partijorganisatie ging het intussen voor de wind. In 1919 had de partij zeventien afdelingen, verspreid over het hele land. Bij de gemeenteraadsverkiezingen dat jaar won de partij bovendien in verschillende plaatsen zetels. Het grootst was het succes in Deventer, waar de SP maar liefst vier zetels in de wacht sleepte, en in Vlissingen, waar de SP de derde partij werd. De datzelfde jaar gehouden Provinciale-Statenvverkiezingen van 1919 leverde de partij twee zetels op in Noord-Holland.

Achteraf gezien bereikte de SP in dit jaar haar hoogtepunt. Bij de verkiezingen voor de Tweede Kamer op 5 juli 1922 moest de SP niet alleen opboksen tegen anarchistisch getinte partijen als de **Kiesvereniging Vrijdenkers naar het Parlement** en de **Rapaille Partij**, ook was de CPH er met steeds groter succes in geslaagd om NAS-leden aan zich te binden. De verkiezingen leverden de SP dan ook een gevoelig verlies op. De partij behaalde 12.411 stemmen (0.42%), waardoor Kolthek zijn zetel kwijtraakte. Vooral in Amsterdam bleek de SP een groot deel van haar aanhang te hebben verloren. Een jaar later raakte de SP ook veel van de in 1919 verworven zetels in de verschillende gemeenteraden kwijt. Ook de in 1923 gehouden Provinciale-Statenvverkiezingen leverden verlies op voor de partij van Kolthek.

De invloed van de CPH binnen het NAS was inmiddels zodanig gegroeid dat in hetzelfde jaar het merendeel van de leden van de vakcentrale voor aansluiting bij de vanuit Moskou gedirigeerde Rode Vakcentrale stemde. Een deel van de syndicalistische, met de SP verwante minderheid verliet daarop het NAS en stichtte het Nederlandsch Syndicalistisch Vakverbond (NSV). De SP wierp zich op als vertegenwoordiger van de nieuwe vakbond binnen de politieke arena. Wel meende de SP dat het primaat van de activiteiten bij de NSV zou moeten liggen.

In de jaren daarop zakte de SP verder weg. In het partijblad *Recht voor Allen*, dat een aantal malen wegens financiële problemen niet kon verschijnen, deed Kolthek verwoede pogingen de leden te motiveren om geld en energie in de partij te steken. Het mocht niet meer baten. De achterban van de SP was feitelijk teruggebracht tot een aantal plaatselijk gewortelde afdelingen (met name Deventer en Noordwolde). De uitslag van de verkiezingen voor de Tweede Kamer in 1925 weerspiegelde het verval van de partij. Met 8226 stemmen (0.27%) bleef de SP ver onder de kiesdrempel. Nadat Kolthek kort na de verkiezingen als partijleider opstapte, hield de SP feitelijk op te bestaan als landelijke partij. Enkele plaatselijke afdelingen van de partij wisten zich nog enige tijd te handhaven. In Deventer, Noordwolde en Enschede slaagde de SP er in 1927 in haar gemeenteraadszetels te behouden. In 1928 sloten de overgebleven kernen van de partij zich aan bij het door CPH-dissident en NAS-voorman Henk Sneevliet opgerichte Revolutionair Socialistisch Verbond. In 1929 werd dit verbond omgezet in de **Revolutionair Socialistische Partij** (RSP). Kolthek werd in de jaren dertig leider van de 'georgistische partij' **Recht en Vrijheid**.